

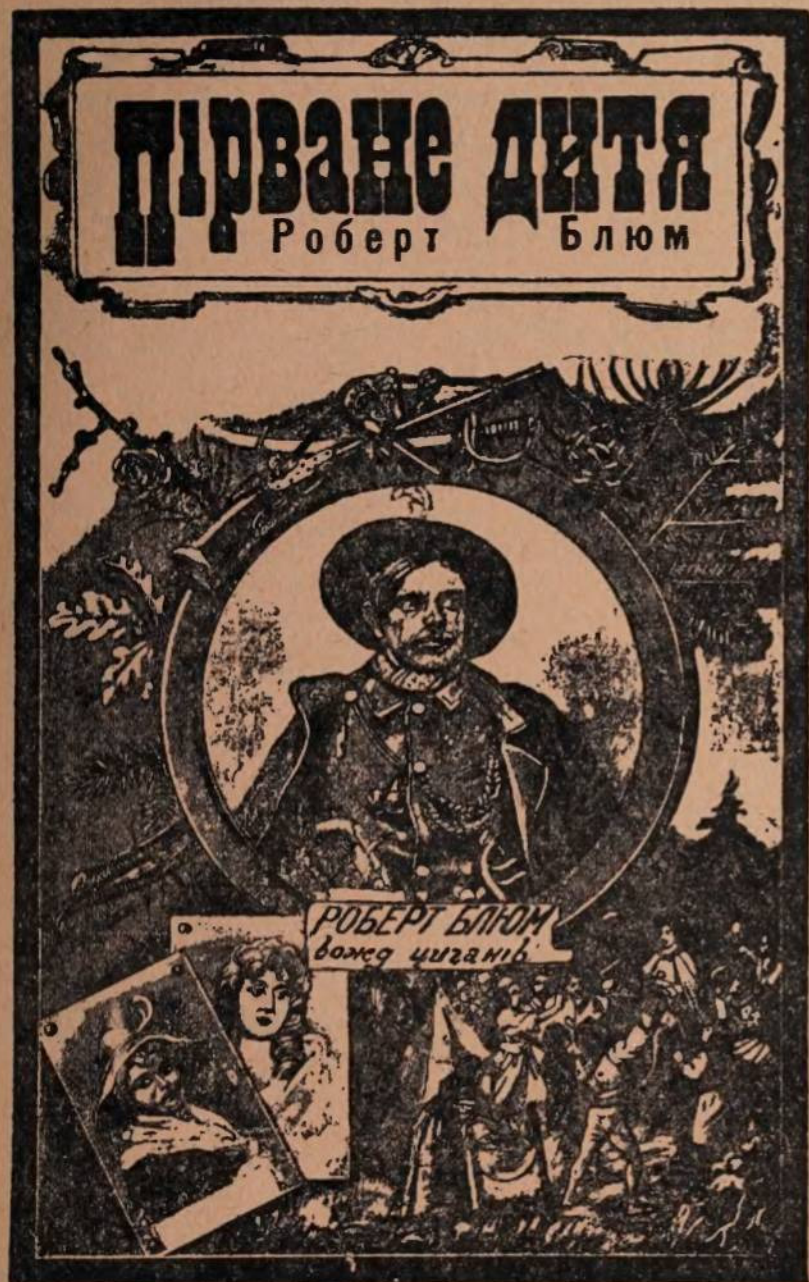
СШИТОК 17

Ціна 15ц. 10 за \$1.25

ДО НАБУТЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ

ПІРВАНЕ ДИТЯ

Роберт Блюм

З горбючого гарему жінки простягали руки, благачочи о помід.

— Га — падлюка — догадую ся вьсього — вкрав 30,000 гульденів і втік з ними!

А, шубравець, що його обходить се, якою оставив мене в графових очах — він смієть ся тепер в кулак і давно вже опинив ся дець за горами!

Ах — коли-б я могла йому заплатити за се! — начала крізь зуби, записнувши плясуки — коли-б то я змогла відбити у нього ту здобичу!... Але ні, ні! — додала за хвилию — я повинна якраз тішити ся, коли поліція його не зловить, коли власть ся йому щасливо втікнути!

Ха, ха, ха — сміяла ся остро — справді, не легка то справа, тепер з тим гнівом та ненавистю в серцю прати роль пригнобленої та нещасної дочки! Але пожди, пане Волдінг, ми ще почислимо ся колись, а тоді враз дістанеш також нагороду й за се!

РОЗДІЛ LVI.

БЛИЗЬКО ЩАСТЯ!

В малій кімнатці на кінці крила, де жили жінки паші, лежить Сулейка, до недавна, крім Ільони, найбільше ласками володаря обсипувана. Вчора, ще перед кількома годинами красою чаруюча а тепер мертва, закостеніла, з шараво-блідим та з болю викривленим лицем. Недавно ще замешкувала щілий ряд кімнат — тепер же лежить в опущеній кімнатці, на простому ліжку. Ніщо їй не остало з того, чого дотепер мала аж до несхоучу — тепер вона опущена й нікотра невірльниця навіть не клопочеть ся дотеперішньою своєю панею.

Дві години проминуло від тої страшної хвилі. Після відходу паші слуги принесли її сюди, положили на ліжку й поставили світло на вікні — потім вийшли. За хвилию прикликано Надію до паші і ми знаємо, що на проханя Ільони, володар дарував невірльниці жите. Поки се все діяло ся в кімнаті Ільони, друга невірльниця, Ная, вернула до кімнати, де лежала померша, щоб втворити там вікна.

Найперше приступила до того, на якому Надія оставила світло, а коли втворила одно крило вікна — її погляд впав на лице помершої — і сейчас відскочила від вікна з великим страхом та криком. В наслідок протягу замитого світла, а в ту хвилину видалося їй, що мертве лице Сулейки починає тремтіти, що все тіло її починає порушати ся — і вона, сильно перепрашена, вибігла з кімнати, навіть дверий за собою не замикнувши.

Коли опісля троха заспокоїлася, прийшла до переконання, що се її лиш так привиділося — але однак ні за що в світі булаб не вернула вже до тої кімнати.

А що кімната була на кінці крила й ніхто туди не переходив, то за якийсь час наступила катастрофа.

Вікно було втворене а також і двері. Ная оставила їх отвором. В наслідок протягу світло мигало у всі боки а також видовжувалося в гору і опіскалось в долину — а фіранки були так близько...

Скрізь в палаті було тихо-тихесенько. Нікопра з жінок не лягала ще спати, не будучи в силі заспокоїти ся. Шепотом розговорювали про те, що зайшло, а неодна із них, пригадавши собі страшний вигляд Сулейки в послідних хвилях, закривала лице руками. Думали також про Надію, яку ще перед родиною прикликано до паші і від того часу не було її з поворотом; може отримала вже заслужену кару... й страх великий обнимав їх на саму згадку про се. Коли Надія, щоб ратувати життя або злагіднити свою кару, виявить перед пашою, що вони всі знали про намірене убійство, що вої рішали щоб опруїти Ільону?!...

Але невільниця давно вже вийшла з кімнати Ільони. Сіла на землі у своїй кімнаті і задеревілим поглядом вдивлялася в темряву, що кругом її оповила — перебутий жах перед смертю так дуже її вичерпав, що майже не була в силі рухати ся.

Може то саме провидінне задержало невільницю в палаті паші, яку після його приказу мала зараз же оставити?

Що-раз то сильнійший вітер продуває вулицями Царгороду — світло на вікні миготить що-раз то скорше, протяг гонить фіранками й наближає до полуміни. Нараз стало зовсім ясно в кімнаті — займили ся фіранки, від

них убране помершої, відтак ліжко та килими. Що-раз висше сягають вогнисті язики — совгають ся по землі, по стінах — сягають вже до стелі.

Надія піднялась із землі. Вона знала, що мусить забрати ся із палати, противно бо знова заслужила би на гнів володаря. Засвітила каганець й приступила до скрині, в якій зложено було все її добро й почала складати шмате у вузлик. Зробивши се, отягаючись вийшла у сіни. Щоб дістати ся на сходи, що вели на майдан, мусила проходити побіч кімнати, де лежала Сулейка. Скрізь було тихо. Коли вже була близько кімнати, де лежала померша, почувла дивне тріскотіне. Пристанула й почала наслухувати, відтак підбігла до дверей, які вітер замкнув був і втворила їх — в ту саму хвилину проймаючий крик добув ся з її грудий.

Крізь втворені двері вдарила в неї ціла філя вогню і то з такою силою, що не змогла вже замкнути дверей. Протяг всю полумінь тнав тепер до сіний.

Крик Надії зачули другі. Скрізь втвирали ся двері а з них виглядали вистрашені лица жінок. Заглянувши вогонь, вони чинили страшний крик і мов божевільні почали вганяти по сінях. Ільона також зачула крик жінок, і в одну мить прискочила до дверей, а втворивши їх, вибігла у сіни. На найблизшому скрутті стрінула жінки заломлюючі в розпуці руки а в кінці сіний ціле море полуміни, що з нечуваною скорістю поширювала ся дальше.

Були в немалій небезпеці. Мушини вої замешкували друге крило палати, получене із сим кімнатами паші.

Ільона сейчас поняла яка їм небезпека грозить. Побачила, що всі жінки так сильно наполохані вогнем, що не в змозі булиб щось розважного зробити, отже й не зроблять ніщо, щоб не допустити до поширення дальшого нещастя. Відтрутила на бік найблизше коло ньої зібрані жінки і втворила двері до кімнати, якої вікна виходили на вулицю. В перестрашу однак не змогла знайти задувки, тож її не думаючи про можливість покалічення без надумування вибила вікно.

— Горить, горить! — кричала із всіх сил.

Але вже й не потреба було її крику. З вулиці добачили вже дим і полумінь вириваючу ся з вікон кімнати,

де лежала померша, та зі всіх сторін проносились крики: горить!

Льона глянула на браму. Боже милосерний — була замкнена, ніхто не міг їм на поміч поспішити.

Відвернула ся. В частині, замешкалій мущинами, видно, ніхто ще не запримітив вогню. Не знала про се, що жінкам не вільно туди заходити, а також мущинам був заборонений вступ до сеї частини, званої гаремом — але колиб навіть і знала, булаб собі ніщо з того приказу не робила. Вибігла до істиний і звернулась в сторону кімнат паші. Біжучи кликала в голос: горить!

Її крик зачули мущини. Хоч не розуміли її, то однак по крику пізнали, що зайшло щось над'звичайного. Відхилились двері а з відтам вибігли прислужники й урядники, щоб дізнати ся про причину такого крику.

Паша, один з перших, зачув сей крик.

Вийшовши з кімнати Льони, він довгий час несупокійно проходжував ся по своїй кімнаті, надармо ситуючись заспокоїти бурю, що гуділа в його серцю. Сів й ще раз в думках розглянув все, що прейшло недавно й що скінчило ся смертю Сулейки. Роздумуючи над тим, призабув, що хотів ще зайти до Льони — аж з тої задуми вирвало його кликанє о поміч. Виглянувши через вікно, побачив, як з вікон жіночого крила вибухали густі клуби диму та полум'янь і тоді мов божевільний кинув ся в двері.

Тимчасом на вулиці зібралася велика товпа людий, з межі якої посипали ся голосні проклони за се, що не втворено брами, щоб поспішити в поміч zagrożеним жінкам, що стояли в вікнах й благаючи витягали до зібраних руки, прохаючи о поміч.

Нараз між жінками очинив ся крик: — Втікайте — вогонь вже за нами! — Знова страшний вереск — потім всі, не зважаючи на успокоюваня паші, кинули ся втікати.

Кількох слуг старали ся їх спинити, але мусіли уступити під напором з божевільною трівогою втікаючих жінок.

Підчас коли паша побіг на місце вогню, вся прислуга, зібрана під проводом Ахмета, почала носити воду, стараючись вгасити вогонь. Але було се пусте змаганє, вогонь вже сильно розгорів ся, щоб можна було його вгасити.

Горго та Блюм, заглянувши вогонь, разом з другими людьми поспішили на то місце. В той же час, як Горго сказав приятелеви, що Ільона є також в тій горючій палаті — той немов задеревів на місці. Вся кров наплила йому до серця — потім проймаючий крик добув ся з його грудий.

— Горго — ради Бога — кажи — хто тобі сказав, що Ільона... й жаж, який ним заволодів, не дав йому сили дальше говорити.

— Не знаю сього на певно — відповів Горго — але підслухав я розмову Гамида, а говорив він про дівчину, яку знайшов в циганському обозі і спродав Саїдови паші. Після його слів се може бути Ільона, а тут же горить Саїдова палата!

Глухий звук добув ся з грудий Роберта.

— Спродав? Спродав її?

Ходи, ходи Горго — спішим ся! Але коли се правда, коли Ільона дійсно є в тій палаті, або коли той п'єс продав її кому иншому — так присягаю перед Богом — що хоч би я мав своїм житем се заплатити, то мушу його дістати в свої руки, а тоді драбом мене назвати зможеш, коли його не задавлю власними руками!

То сказавши, попягнув свого друга за собою і обомов божевільні пігнули дальше в нап'ямі полумінні, що вказувала їм доролу. За кілька хвилин побачили вже горючу палату, товпу людей перед замкненою брамою і жінки в розплуді благаючи ю поміч. Блюм очима впив ся в жахливі лиця жінок — Ільони меж ними не було.

Чув проклони зібраних, що ніхто не втворив брами.

— Горго — переліземо на другу сторону! — звернув ся до свого друга і, не зважаючи на вигукваня зібраних, протискав ся під мур. Горго йшов за ним. Коли вже опинились під муром, Горго опер ся руками об мур а Роберт станув йому на раменах і руками вхопив ся муру. Тепер вже й другі зрозуміли, що він хоче зробити, а коли вже мав зіскочити на землю, почали з гурту кликати до нього:

— Втвори браму — втвори браму!

Блюм хоч не розумів значіння турецьких слів, доміркував ся однак чого хопять від нього і притакнув головою. Потім відвернув ся і зник по другій стороні.

Минуло кілька хвиль — коли се зібрані під брамою

почули скрегіт заліза — відтак розтворила ся брама. Сі, що стояли подальше, попіхали тих, що були на переді — народ із криком розсіяв юя по майдані й прямував до горіночної палати — на переді всіх Блюм та Горго.

Але із середини побачили вже наближаючу юя товпу — кількох слуг підбігло, щоб загородити вступ до гарему — не були однак в силі їх оперти, ніхто їх не слухав. В одну мить відсунули їх на бік, а народ свобідно біг дальше. Бігом пропнали Блюм та Горго через передсінок і скочили на сході, що вели до жіночих кімнат. Але на горі знова знайшли замкнені двері. Бігли в них кулаками, але серед замішання і крику, які панували в середині, ніхто сего не зачув. Тимчасом надбігло ще більше людий, а побачивши як Блюм та Горго напірають на двері, скоро підбігли до них і спільними силами здобули се, що бажали. За кілька хвилин виважили двері.

Жінки саме почали тепер втікати із загроженого гарему. Горго, що перший вбіг до сіний заглянув втікаючих.

— Там, там Блюм! — мликнув Горго скоро до приятеля — там є жінки! — і не зважаючи ні на вогонь, ні на пашу, що мовчки глядів на товпу, оба приятелі пустилися за втікаючими жінками.

Льона, побачивши втікаючі жінки, сама також будучи в страху, прилучила ся до них. Була одною з останніх. Нараз зачула голосний ломіт й гуркіт, так, що була майже певною, що се вже частина палати позад них завалила ся, тож не оглядаючись бігла дальше. По переду всіх жінок бігла Фатіма — вона одна не стратила свідомости, вона-ж тільки одна бігла з певним наміром. До недавного ще часу гарем містив ся в тій частині палати, де тепер жили мушчини — вона-ж будучи найдовше в домі паші, знала також добре його поділ. Там вона колись мешкала — там і тепер почувалась би безпечною, бо вогонь так скоро не переніс би ся на другий кінець палати. Нараз перед ними станув Ахмет з кількома слугами.

Погляд Ахмета впав на біжучих за жінками мушчин. З початку мав замір спинити жінок — але що инше обдумав. Відступив скоро на бік і дав знак другим, щоб те саме зробили.

Блюм се доглянув і зараз доміркував ся, що слуги

не допустять їх даліше, тому в голос майже кликнув: Льюна — Льюна!

В ту-ж мить з посеред жінок дав ся чути крик, на-пів радісний, на-пів стрівожений. Льюна почула своє ім'я і спинилась, наче вкопана — сей голос...

Скоро відвернула ся й глянула позад себе. Побачила наближаючих ся двох людей — на переді був Блюм. Майже дикий крик добув ся з його грудий, коли доглянув її лице: Льюна, Льюна! — і з витягненими рюками біг до ньюї. Льюна також вже пізнала його й переконала ся, що не обманив її слух — був се дійсно голос її любого — тепер вже бачила, що прийшов що се, щоб її звільнити.

— Роберт, Роберт! — кликнула радісно й підняла руки.

В той самий час стоячий із боку Ахмет промовив щось шепотом до другого слуги й зараз підбіг вперед — до відверненої задом до нього Льюни. В одну мить вхопив її, підняв в гору і скочив з ньюю до дверей, котрими втікали другі жінки. Проймаючий крик добув ся з уст Льюни: Роберте — допоможи. — рятуй мене!

Лютий крик Роберта змішав ся з її проханем о поміч. Мов божевільний кинув ся вперед — в правій рюці тримаючи кинджала.

— Відважно Льюно — не бій ся, вже йду! — кликав за своєю любовою — але Ахмет успів вже добігти на другий кінець сїний.

— Стій драбе, бо убю тебе! — кричав Блюм розбішений й підбігав до дверей. Але ще й не поставив ноги на порозі — коли се слуга, стоячий на боці, прискочив до нього із заду і так сильно вдарив по голові, що Блюм аж закрутив ся — після чого слуга сей зник за дверми, які зараз же замкнув за собою.

Блюм, наче ранений звір, заревів і кинув ся до дверей. Але було вже за пізно — Ахмет відніс вже свою жертву в безпечне місце.

Знайшов Льюну — а разом же й стратив її, може на все. Від втечі Ахмета промило ледво декілька хвилин, але вони вистали, щоб Роберт став нещасливим та пригнобленим ще більше чим коли передом. Міг лиш руки простягнути по свій скарб, за яким з так далека прибув, а однак знова йому забрали.

Стояв, тупим поглядом водячи по дверях, що відді-

лювали його від Львони, а яких не був в силі створити. Бідак був близьким божевіля — а не прочував, що жде його ще щось більш страшного — не знав, що незавидна доля приготує йому ще страшнішу печаль.

РОЗДІЛ LVII.

ВОСКРЕСШИЙ.

Графиня Солмсберг, пробудившись із одубіння, стогнучи піднялася в гору й блудним поглядом повела кругом себе.

Що стало оя? Як се вона втратила тямку?

Глянула на леговиско із соломи — лежав на ньому він, той дивний чоловік, випрямлений, з очима зверненими до істини. А коли так йому приглядала оя, звільна пригадувала собі його співідане, що її так глибоко вразило. Нагло її очи розширилися немов із великого перестрашу — тихий привожний юрик добувся із її уст. Піднялася і колибаючись поступила кілька ступнів вперед і сівши на лавці, звкрила лице руками.

Чи-ж могла б бути в сьому правда, що почула від того чоловіка? Він — він убив того — що був для ньої всім наймилішим на світі?

Як же недоля покпила собі із ньої, коли звела її до купи із тим чоловіком!

Довгий час пересиділа придавлена сумними думками. Горькі сльози пскотилися по її лицю — як же живо розбурхала оя в ньої минувшість оповіданем того чоловіка.

Бачила тепер наче перед собою його лицарську, гарну поставу, що була для ньої чимсь найдорозшим на світі. Зависна доля розділила її від любого — вона зістала жінкою другого, нелюба — а однак образ першого все ще жив в її серцю. Хоч много літ з того часу проминуло, він на все остав для ньої святістю, згадка про нього все була промінем сонця для нещасної жінчини. А тепер отсе дізнається, що той чоловік, котрого так щиро до-

глядає, є убійником її найдорожчого!...

Невисказана прівога її обняла. Її видалося нараз, що не може вже віддихати тим самим воздухом, що він, що мусить втікати, далеко, далеко від нього. Доперва коли хотіла встати, почула, як вона сильно змучена. Не могла звідси відійти, особливо тепер, коли ніч наближала ся; де-ж серед ночі знайде яку захорону?

Остала при ньому. Сиділа, закривши лице руками, не звертаючи уваги на його стогнання. Не журила ся ним, а навіть, коли благаючим голосом просив води, вона не ворухнулася. Забула зовсім про нього, плакала тільки за тим, котрого, він убив. Доперва коли вже дуже знемоглась, підняла ся з тихим стоном. Механічно наповнила збанок водою, поставила побіч хорого, потім поволікла ся в кут.

Але й другої днини не почувала ся сильнішою. Минуло ще кілька днів, а вони обоє ні словечком не згадали про оповідане хорого.

Графиня ходила мов без тямки, нерado постукувала хорому і нарочно обминала всяку нагоду, щоб діткнути ся його. Того то вечера чутливо розпитувала його: чи може рана болить, перевязувала її й намагала ся його заспокоїти лагідними словами — тепер знова майже не добачувала його і зовсім не випитувала його про се, чи він терпить.

Стеттен, так звав ся незнакомий, приглядав ся сумним оком блідій жєнщині. Затиснув зуби і ніщо не говорив. Не хотів її просити о щире слово, не хотів до нєї говорити, а однак відчував щось болючого.

— Боїть ся мене — думав — боїть ся убійника. Ненавидить мене й тидує мною з причини того злочину! — Терпів мовчки, не нарікаючи і без скарги — не старав ся з'єднати собі її милосердя.

Рана скорше загоїла ся як він самий надіяв ся. Міг вже відняти ся з леговіска, а се було для нього немалою полєшкою, не потребував бо вже користати з услуг блідої жєнщини.

Графиня дуже терпіла в його товаристві а однак не могла оставити доперва що вишуканого захисту задля великого обезсилєня.

Одної днини, коли Стеттен вийшов зі своєї нори щоб постарати ся о проживу, графиня аж відітхнула свободній-

ше оставши самою. Якесь тривожне почування стиснуло її груди і вона надумувалася, чи би не було найліпше звертати ся з того місця. Коли після якої години роздумування, рішилась вийти на гору, почула скорий хід його. Зі страхом вернула ся й сіла в мугику, на лавці.

За хвилино з'явив ся Стеттен а коли графиня боязливо глянула на нього, побачила як дуже зблідло його лице.

Мовчки приступив до ньої, а підносячи її ключочок, де була пожива, промовив:

— Думаю, ви мусіли дуже зголодніти?!

Графиня здригнула оя і мовчки відсунула від себе подану поживу. Тоді лице муштини стягнув гнів — він вже не міг довше панувати над собою, мусів її висказати все, що варило їя у нього в серцю. Привога, що відбила ся у ньої на лици, довела його до розпучки.

— Не хочете їсти — не хочете прийняти поживи з моєї руки? Боїте оя мене? — кликнув тремтячим з гніву голосом — но, скажіть прямо що зненавиділи мене, що погорджуєте мною тому, що я признав ся до убійства!

Ха, ха, ха — реготав оя страшенно — чи не говорив я вам, що так буде? — Чи не боїте оя тепер прийняти куска хліба з руж убійника?!

Графинї вернула відвапа. Зпровола підняла ся й ненависно глянула на блідого мушчину.

— Так, так — ненавиджу вас — промовила скоро — не тому, що ви убійник, але тому — що ви вбили того — кого серце моє кохало понад все. За се, що ви другу людину вбили, за се відповідаєте перед власним сумлінням і Богом, се мене не обходить, і задля сього яб вас ще не так дуже ненавиділа, а тільки жалувала із щирого сарця. Але ви вбили того, одинокого в світі, копрого моє серце кохало, копрій був для мене всім найдоросшим в світі — за се вас ненавидіти му до самої смерти — се мене насичує тривогаю перед вами — бо руки ваші забаврені кровю Алберта Голмера, мойого першого чоловіка!

Він відскочив від ньої із криком тривоги, але вона не зважаючи на се скоро говорила дальше:

Тепер розумієте гаразд, чому то мушу вас ненавидіти? Тепер розумієте чому мені так тяжко дихати одним воздухом та разом в тих руїнах перебувати із вами? Колиб тільки мені сил стало, щоб я змогла забрати оя звід-

си, як була вже давно втікла, щоб вас більше не побачити!

Знова добув ся з прудий нещасного чоловіка глухий зойк.

Блудними очима вдивляв ся в лице жінки й ледво вистогнав:

— Боже милосерний — що ви говорите? — Він — він — був вашим чоловіком?

Графиня не зараз відповіла. Тяжке ридане потрясло цілим її тілом. Він відчув, що повинен підійти до ньої, впасти на коліна та просити прощення — але ноги у нього наче задеревіли. По хвилі серед ридання графиня шепотом, наче до себе самої, говорила:

— Ніхто, крім нього і мене, не знав про нашу тайну. Ми обоє були бідні, полюбили ся щирим серцем а врешті й втікли з під опіки родичів і на чужині побрали ся. О, Боже — Ти один тільки знаєш як мало щасливих днів ми разом зазнали... Коли ми вернули, мої родичі спричинили уневажнене нашого подружка задля моєї незрілості а що я передом о їх дозвіл не постарала ся, то нас силою розділили.

Коли опісля я породила сина, сказали мені, що мій чоловік помер нагло. Мій Боже — мій Боже — тепер доперва, по довгих літах, довідую ся, що та вістка була брехливою, що видумано її навмисно, щоб мене тим певнійше із ним розлучити. Мої родичі в гробі — хай їм Бог простить той пріх, що мене присидували опісля віддати ся за графа Солмсберга й сим позбавили мене щастя в мойому житю!

В розпуці заломила руки. — Чому то зависна недоля одному стільки терпінь зсилає! — Бачите, тоді як я з Албертом вернула до моїх родичів а вони загрозили, що мене, полюбовницю Алберта — як вони мене з наругою прозивали — прогонять від себе й оставлять на поталу другим, я була так зломаною, що піддала ся їх волі. Хто знає, що вони сказали Албертови, щоб його задержати подальше від мене — про се я ніколи не дізнала ся, бо його більше вже не побачила. А моє дитя, моє бідне дитя — крикнула в розпуці — навіть його мені не оставили а видерли силою від мене і від тої хвилини й його я вже більше не побачила.

Ах, колиб я була знала, що Алберт жив! Як була

знайшла істільки сил, щоб оперти ся всьому, щоб втікнути до нього й благати його заступити ся за мною та за дитиною — але як сказали мені, що він не живе, а не було у мене більш нічого, щоб мене оборонив перед насильством моїх власних родичів, то мусіла я у всьому їм піддати ся!

Після сих слів знова понесло оя серце роздираюче ридане.

Блідий мущина непорушно вдивив ся в нещасну жінчину а в його очах блиснула сльоза.

Вона не прочувала того, як тяжкий біль її скарга йому спричинила!...

По хвилі знова підняла голову, а коли її погляд спинив ся на ньому, вона задрожала й відвернула оя.

Ся німа тривога діткнула його сильно. Страшний крик добув ся з його грудий, відтак він зірвав ся і втік, немов за ним гнали ся богині помсти.

Графиня гляділа за ним аж доки його суха стать зовсім не зникла. Опісля сперла голову на руку і стиха прошепотіла:

— Самий себе боїть ся! Дух вбитого гонить його звідси — докори сумління його мучать — тисяч разів він вже спокутував овій гріх!

— Алберте, Алберте — о, мій Боже — здорова думка мене відходить, коли згадаю, що ти ще жив тоді, коли мене родичі присилювали вийти за Солмoberга!

Тимчасом Сметтен, як скоро лиш ноги були в силі його уносити, біг у ліс.

Там блукав, мов навіжений, звівши голову низько на груди.

Всюди переслідував його образ нещасної жінки, котрій забрав все, що лиш мала найдоровшого на світі.

Що се якраз вона мусіла його ненавидіти і гидувати ним, вона, що перша лагідними словами злекшила гнівом запалене серце, се тим більше його боліло.

Ах, що би він не дав тепер за се, щоб міг сей божевільний вчинок вимазати зовсім із свого життя...

Але що йому жаль тепер допоможе? Направити сього вже не є в силі, був і остане проклятим убійником!

Як довго серед такої розпуки блукав по лісі, того самий не знав.

Бояв ся вертати туди, де ждала на нього нещасна жінчина — здавало ся йому, що не буде в силі знести її погляду.

Неовідомий з болю йшов все дальше без ніякої ціли. Сильно зайнятий своїми думками, він і не зачув чийогось хсиду по пустій стежці, аж доперва коли на скрутї дороги станув напроти нього якийсь мущина середних літ, прибраний в ловецький стрій — мимоволї подав ся взад.

Хвилю оба мовчки стояли проти себе.

Коли се нараз лице Стеттена страшно змінило ся, вся його стать почала злегка тремтіти, підчас, коли погляд його спочив на лици ловця.

— Гуго — се ти? — добув ся з його уст тихий оклик.

Ловець здригнув ся мов із'електризований. Лице його смертельно збіліло — і з напів втвореними устами віддивляв ся в стоячого перед ним чоловіка.

— Гуго — чи се бути може — ледво видусив із себе до глибини душі зворушений Стеттен — не вже-ж ти не пізнаєш свого брата?

Тамтой все ще стояв мов онїмілий. Тяжко дихав і одубілими очима дивив ся на того, якого вже здавна вважав помершим.

Врешті отряс ся з оstownпіння. Перед хвилию здивоване лице приняло тепер твердий вираз а в очах його загорів злсвіщий вогонь.

— Чого хочете від мене? — відворкнув з обуренем — геть мені з дороги, не маю часу слухати довше ваших небелиць! Ось вам милостиня, коли вам о се ходить і не докучайте мені більше!

То сказавши кинув йому срібний грїш і поки ще Стеттен охолов із здивованя, відвернув ся й скорим ходом пішов дальше.

Блідий мущина не порушив ся з місця, майже неовідомий себе глядїв за ним.

Потім якась дивна усмішка перебігла по його лици.

— Чи тому втікає передімною, що я став убійником? — промовив в розпуці. — Чейже давнїйше так дуже був привязаний до мене, коли ще жив у моїй хатї, чомуж тепер так жахаєть ся свого брата?

— Ні, ні — додав після хвилі, покручуючи головою, немов би самий себе хотїв запокоїти. — Гуго не бувби так злим, до сього він неспосібний. Як-же він може мені

повідити, що се я самий в дійсности? Адже-ж вже цілі літа вважав мене мертвим, навіть бачив метрику моєї смерти. А пізнати мене зразу не міг — бо-ж довгі літа терпіння не минули мене не оставивши сліду по собі — вони-ж мене страшно змінили!

Велике зворушене відбило ся на його лиці. Стріча з братом ще більше роз'ярила його туту за дитиною — очи зайшли сльозами.

— Чи має Лівію при собі? Колиб я був певний того, я-б не обавляв ся ніякої небезпеки, пішов би сміло до нього — щоб тільки побачити свою дитину.

Дивний дрозд пройшов по його тілі. Думка, що є ще на світлі людина, зовсім до нього належна, мала в собі щось упокоючого для нещасного чоловіка.

Жите блиснуло в запалих глибоко очах — засіяло в них проміне щастя і нагло, йдучи за внутрішнім поривом, звернув ся в напрямі найближчого села. Прибувши туди, спитав одного з прохожих чи не знає, щоб де тут поблизько мешкав пан Стеттен.

Запитаний зі здивованя широко втворив очи.

— Як се — хіба того не знаєте — чейже то наш дідич! Ось, там, де та дорога висаджена тополями скручує на ліву, є двір.

Питаючий подякував, а опісля поспішив у вказаному напрямі. Серце сильно товікло ся на саму думку, що тепер вистане хочби лиш кілька слів пояснення, щоб переконати Гугона, що се він самий, він той, котрого давно вже вважали помершим...

Лівію ми оставили в хвилию, коли вона почувши страшні слова з уст Аделі, зімліла впала на підлогу в парковій альтані. Минуло знова кільканийцять хвиль коли на стежці дав ся чути скорий хід — се Лукія наближала ся до альтани.

Скінчивши писати листа до старого Івана, вона пішла у парк шукати Лівії. Скрикнула зі страху, коли побачила свою подругу без тямки на землі. Скоро похилила ся над нею і, обнявши її впів, старала ся її піднести.

Се розбудило нещасну сироту. Зпровола втворила очи її глянула блудним поглядом на свою подругу.

Досить часу проминуло поки вона була в силі, при помочи Лукії, підійти до лавочки. Дуже обезсилена вона

майже впала на лавку й руками закрила смертельно бліде лице.

— Ради Бога, Лівіє — що вам стало ся? — спитала Лукія, тремтячи всім тілом зі страху. — Скажіть мені, що зайшло такого, що ви аж зімліли — чи перестрашили ся чого?

Лівія глянула на неї майже несвідомо себе, потім знова з тихим окликом болу закрила лице.

— О Боже — зойкнула — чи се був такий поганний сон? Чи се правда, що Вінтер оспівдав ся мені, що се я його суджена та що зазнала я з тої причини так милого почуття, якого мєє осиротіле серце не зазнало ще ніколи?

О Боже — щастє було для мене за велике, щоб я могла панувати над собою. Тільки що віддалив ся від мене — а я хотіла подякувати ЙОМУ за так велике щастє — прийшла Аделя і в лице кинула мені такими словами — що я аж стратила память.

Стрясло нею нагле риданє. Лукія страшенно поблідла й рукою обняла тремтячу товаришку.

Несулокій її обняв — що тота злобна дівчина могла її зробити?

Один погляд в лице Лівії дав їй пізнати незмірне терпінє, яке вона перенесла.

— Ходіть пані зі мною на гору, до кімнати — мусите троха заспокоїти ся.

Лівія мов дитина дала ся вести — але в хаті розжаліла ся ще більше й кинула ся на ліжко. Тривало се досить довго, поки бодай настільки заспокоїла ся, що могла розповісти товарищі про се, що стало ся.

Лукія була обурена злобою та брехливістю Аделі. Доміркувала ся сейчас, що та буде робити все, що лиш можливе, щоб тільки розлучити суджених і страшний гнів заволодів ньою.

Найрадше булаб пішла до Вінтера, щоб розповісти йому про підлий поступок Аделі, не могла однак тепер оставити своєї товаришки самою.

Лівія в розпуці ломила руки.

— Мій Боже — хто-ж би то був сказав, що щастє мое так коротко тривати ме. Тепер знова мала-б я відказати ся від його, коли тільки що здобула для себе — о Боже — того вже я не в силі видержати. Він мене так кохає, Лукіє — так дуже кохає...

Голос її завмер в гіршому риданні. Лице своє вона закрила в подушку.

— Панно Лівіє — ви не повинні так чорно на все глядіти — розважала Лукія, сама ледво здержуючись від сліз. — Одна тільки коротесенька розмова із сідженим розгонить всі хмари й будете даліше щасливі.

— Ні, о ні — ніколи — крикнула в розпущі Лівія. — Занадто честь свою шаную, щоб перед ним понижити себе й визнати всю ганьбу, що тяжить на мені. Радше нехай ніколи про се не дізнаеться!

Благати його буду, щоб звільнив мене від даного слова, а потім виїду, кудись як найдалше із відси, щоб його ніколи більше не побачити!

Лукія стояла побіч ньої безпорадна. У ньої в думці зложив ся сумнів що до правдивости того, що Аделя розповіла своєючці.

Ліпше не могла прибити Лівію, не могла її більше зранити, як відкритем мапёрньої неслави.

Звільна вдало ся заспокоїти розболілу дівчину. Захочувала її проїхати ся троха, а нещасна сирота так у всьому збайдужіла, що дозволила Лукії звести себе до повозки і доперва, коли обі виїхали в поле, вона втворила очи.

— Колиб я тільки змогла виїхати із відси — кудись далеко! — шепотіла. — Ще сьогодні напишу до Віггера, буду його просити, щоб звільнив мене від даного його слова.

Але коли він не схоче — коли мене не звільнить — як тоді мені устояти перед ним, що відповісти мені тоді на його дспити?

На домаганя й переконуваня Лукії, рішила з писанем листа задержати ся до другої днини, коли вже троха заспокоїть ся.

Коли повозка переїздила дорогою висадженою тополями, проти них надійшов виснажений й страшно блідий муштина, котрого вихуділе лице мусіло мимоволі прикувати до себе очи кожного прохожого. Лівія незарочно глянула в бік й спрінула ся з поглядом незнакогого, котрий глянувши на неї, станув мов одубілий й мимоволі аж крикнув. Лице його нараз ще більше поблідло, він похилив ся вперед і майже пожирав счима бліду дівчину.

— Мій Боже — мій Боже — вистогнав — сеж вона — вона сама!

— Що тому бідакови стало ся? — звернула ся Лівія до своєї товаришки, почім ще раз оглянула ся й стрінувши з поглядом незнакомого, дізнала якогось дивного вражіння. Лукія не звернула на се уваги, її думки були заняті нещастем Лівії, не доглянула навіть стоячого із боку чоловіка.

Повозка зникла на скруті, а Стеттен все ще стояв наче вкопаний і глядів за ньюю. Лице його тремтіло з наглою зворушення а по лици покотили ся великі сльози.

— Се була вона — моя дитина! — шепотів. — Як же вона подібна до тамтої, що була так дорогою для мене — її пізнав би я серед тисячі других!

Моя дитино, моя люба дитино — колиб ти знала, що батько твій так близько коло тебе!..

Як вона глянула на мене — так сумно — о Боже — може вона нещаслива, може почуває ся самотною в хаті мого брата?

Розжалівсь й руки простягнув в сторону ,де вона зникла. Але по хвилі відвернув ся рішучо.

— Тепер піду до брата, а він чейже не заборонить мені побачити ся з дочкою. Душа моя стужилась за ньюю — мушу її сказати правду. А вона тоді рішить, чи маю зсва втікати в чужу сторону й остати помершим для ньюї — чи не звертаючи уваги на пятно злочину, що тяжить на мені, признає мене за свогого батька!

Думка ся з'електризувала його. Скорим ходом поспішив до ціли. Поки ще дійшов до двора, стрінув нарубка з сокирою на рамени.

— Приятелю — зачепив його Стеттен, стараючись закрити своє зворушення — не міг би ти мені сказати, хто се поїхав в повозці, що отсе недавно переїхала сею дорогою?

— Розумієть ся — се дочка брата нашого дідича, панна Лівія Ангелм й її подруга — відповів.

— Дякую! — промовив Стеттен й непевним ходом пішов дальше.

— Значить, я не помилив ся. — Прибрала імя матері — додав з жалем в голосі — бо не хотіла носити імени убійника!

О Боже, як тяжко каравеш мене за мою провинду!

Лице його стало блідо-синє — мав вражіне, що олов'яні тягарі повисли йому коло ніг, що не зможе рушити ся з місця.

— Ні, ні — бурмотів збурений — хочу тільки поговори з братом, хочу почути про Лівію. Буду його благати, щоб моєю дитиною щиро опікував ся, щоб заступив її у всьому батьківське старане й любов.

А потім, коли се зроблю, коли мені приобіцяє опікувати ся моєю дитиною, як власною — потім ніким не пізнаний відійду звідси тихо, не давши ся навіть пізнати Лівії — і буду молити Бога о щастє для дорогого дитяти!

Скорим рухом обер сльози з очий і певним ходом увійшов на майдан. Там стрінув когось із прислуги і спитав про дідича, а той, судячи по його нужденному одіню що се жебрак, хотів його відправити, але очі незнакомого так прізно блиснули, що він аж остовпів. Видно, з неохотою дав йому бажане пояснене, а Стеттен з тремтячим серцем увійшов до хати овогого брата. Що до недавна вважав ще за неможливе — щоб колись міг наблизити ся до своїх — нині приспішила стріча з братом у лісі.

Коли по сходах вийшов на гору і станув перед кімнатою брата — нараз з причини зворушення почало йому все кружляти перед очима, але він не довго надумуючись постукав у двері. Увійшовши у кімнату побачив брата занятого при столику. Той скоро підняв ся, але, тільки поглянув на входячого, відсунув ся взад.

Стеттен приступив ближше і блапаючи випягнув руку до брата.

— Гуго, чи оправді не пізнаєш мене? — промовив з жалем в голосі — чи так дуже я змінив ся — ніщо в моєму лиці не нагадує тобі брата?

Дідич глянув зі страхом в лице прибулого. Не було найменшого сумніву, що перед ним стояв брат, якого дотепер всі вважали помершим а однак не повинен був його пізнати. Бо чи тоді Раймунд не зажадає від нього рахунків з заряду хазяйства? Чи тоді не виявлять ся його обманства? А що найгірше, мусів би братови віддати все — як жебрак мусів би винести ся звідси... ні що сього він не може допустити.

Хоч волосє у нього їжило ся на голові, а краплистий піт виступив на чоло, остав однак вірним своїй постанові

й ролі, яку мав відіграти. З вогнем в очах поступив ступінь вперед й приказуючо підняв руку в гору.

Чоловіче, що тобі прийшло в голову — кликнув остро — чи ти не одурів? Як поважив ся ти підшивати під ім'я могого брата Раймунда, що вмер ще перед кількома роками?

Ха, ха, ха — чи не збожеволів ти? Що ти думаєш про мене? Припускаєш може, що такою комедією зможеж видурити які гроші від мене?

Сльови з незмірного болю підступили до очий нещасного чоловіка. Болісна окарга добула оя з його грудий.

— Гуго — ради Бога — колиб ти знав, як великий біль мені справляєш! — промовив тремтячим голосом.

Глянь мені в очи, згадай на наші спільно пережиті літа дитячі, згадай й пізнійші літа, які ти перебув у моїй вже хаті, коли ще я був щасливим — чи потреба тобі: ще більше доказів?

Бог мені свідком, що не обманюю тебе. Що тоді я післав свідоцтво своєї смерти, то зробив се тому, щоб люди скорше забули про те, що стало ся і щоб запевнити будучність Лівії а тебе настановити її опікунном.

Ради Бога — Гуго — додав в розпуці — не стій так холодний й чужий супроти мене — скажи мені хоч одно щире слово, після стілько, стілько літ. Не знаєш як тяжко тужить за тим моє вимучене та охороване серце.

Злобна насмішка появила ся на лиці дідича. Хвилию з глумом глядів на зворушеного брата — потім положив йому руку на його рамя й промовив:

— Приятелю — світ стратив би в тобі великого актора і думаю, що кожда сцена мусілаб бути незвичайно щасливою, колиб тебе могла зачислити між своїх членів; даю тобі добру пораду — шукай на тій дорозі щастя для себе.

Але досить вже тої комедії, ти зовсім переконав мене про свої здібности і колиб я не знав що те все є тільки комедією то готов би тобі повірити, що ти є тим, за кого себе представляєш.

Бачу, що о се тобі ходить, отже маєш і здаєть ся мені, що се тобі вистане на якийсь час на твої потреби!

Виймив з кишені гроші й подав їх смертельно блідому мушчині.

— Але тепер не перешкадажай мені більше — як бачиш, я дуже зайнятий!

Раймунд не ворухнувся, не бачив також руки брата, котру той простягнув з грішми до нього. В прудях бісилась буря почувань: гнів, ненависть, лють скажена — але понад все невисказаний біль роздирав серце.

— Возьми се — нагискав нетерпеливо дідич — остав мене в оупокою!

Раймунд підняв голову. Голою його тремтів, в очах блиснули сльози і він, не будучи в силі довше давити своє терпіння, крикнув:

— Гуго, Гуго — ти не знаєш, що говориш. Признаю, що йшов я сюди з трівогою в серцю, але не тому, щоб я обавляв ся що ти не пізнаєш мене, але обавляв ся радше, що встидатись будеш мною з причини давної моєї провини. Як же се могло мені й на думку прийти, що ти, мій рідний брат...

— Геть, ти безличний драбе! — зверещав в ту мить дідич.

Коли ще раз поважиш ся говорити до мене таким спосибом, так мої слуги допоможуть тобі дістати ся на дорогу. То драби — не хочеть ся їм робити й обманом жити хочуть — ще раз кажу тобі — вибирай ся сейчас звідси!

Раймунд поблід мов крейда. Тіло його дрожало мов в пріспасниці і він промовив здавленим голосом:

— Гуго, Гуго, прозваж, що робиш? На память матері, що нас обох породила, присягаю тобі...

Дальше не був в силі говорити. Гуго відскочив в ту мить на бік — вхопив тростину і з піднесенію рукою кинув ся на брата.

Але поки ще міг вдарити його, з грудий Раймунда добув ся скажений крик і він прискочив до брата та вхопив його за шию.

— Бити хочеш? Мене бити хочеш! Ти нужденний хрсте, я-ж тебе роздусити можу одним здавленим руки! На коліна, падлюко — ти — ти...

В ту-ж мить втворили ся нагло двері, а в них станула молода дівчина, що на вид такої сцени через хвилю прямо задубіла на порозі. Побачила перед собою двох мушчин, один з них клячав на землі, а його шию давили

руки другого. По хвилі зрозуміла, що тут робить ся. Дикий голосний крик розніс ся скрізь по хаті:

— Убийник! Ратуйте! Ратуйте!

РОЗДІЛ LVIII.

НЕЩАСНА ПРИГОДА.

З перестрашеним лицем та остовпівлим поглядом стояла Елена почувши слова: „Можже — може знайдець ся яка рада!” — звідки походили сі слова — чейже нікого крім ньої, не було в кімнаті?!

Вхопилась нервово руками поруча крісла, відчуваючи, що тратить силу і може впасти. Але — мимоволі майже вихопило ся її з уст:

— Хто — хто тут є?

Не дістала ніякої відповіді. Мимо сього не мала відваги рушити ся з місця, хоч була вже майже певною, що помилилась, що сі слова були тільки витвором буйної уяви. Охолонувши трісха й здобувши свободу рухів, вона відітхнула глибоко і впала на крісло. По хвилі встала й звільна наблизила ся до дверей, що вели до її сталінї — коли се, наче з під землі, виросла перед ньою стать старого, сиво-волоссго муштини, що приглядавав ся її своїми мудрими, чорними очима.

Здавлений крик вирвав ся з уст дівчини — її переполох був так великий, що не мала сили навіть кричати і, поки ще незнакомий мав час прискочити до ньої, вона вже лежала на землі.

— Милосердя! — стопнала — а потім бліді її уста порушали ся, не видаючи ніякого голосу. Незнакомий похилив ся над ньою, взяв її за руку і шепотом промовив:

— Не обавляйте ся нічого. Мені дуже прикро, що я вас наполохав, але не можна було того оминути. Коли ви дізнаєте ся по що я прибув, пізнаєте, що мало добрі наміри супроти вас — тож не тривожте ся!

Се промовивши, обняв її рукою, підняв до гори й

заніс на софу. Елена була зовсім без пам'яті. Погляд її на-лів допитливо, на-лів трівожно спочивав на лиці незнакомого старця, котрий нагло відвернув ся, підійшов до дверей й засунув їх.

Се на ново стрівожило: Елену. Коли той до ньої вернув, підняла ся в гору і, спершись на руку, спитала голосом, в якому пробивав ся страх:

— Хто ви — що за один — і чого хочете від мене?

Старець, чи то з наміслом чи так ненарочно тільки, викрутив ся тепер так, що не могла доглянути його лиця. Потім відповів тихим голосом:

— Що я за один — се не належить до справи; повтаряю однак ще раз, що ви, пані, не маєте чого обавляти ся мене!

Чого хочу від вас, по що сюди я прийшов, зараз про се дізнаєте ся. Жду вже цілу годину на вас. Вдало ся мені увійти до вашої кімнати так, що ніхто мене не запримітив; я сховав ся за параваном коло печі — але там мало мене не відкрила ваша покоївка, що на хвилию перед вами сюди була зайшла.

— Але за чим ви сюди прийшли? — спитала нетерпеливо Елена, що прийшла вже до свідомости.

Старий тимчасом знова вже звернув ся до ньої.

— Щоб вас ратувати, пані! — відповів. — Я прийшов сюди, щоб вам звернути увагу на зближаючу ся небезпеку. Однак на своє здивованє від вас самих почув я, що та небезпека є значно ближше як я самий сподївав ся і що ви вже бодай вчасги її пізнали!

Елена гляділа на нього через хвилию з таким виразом, що явно зраджував, що не зовсім його зрозумїла; по хвилі дсперва промовила:

— Говорите загадочно! Яка небезпека мені грозить і з чиеї сторони?

— Зі сторони князя Ерика Нелїдова!

Елена зірвала ся нагло.

— Від молодого князя?

— Так — відповів незнакомий — князь просив вас зістати його жінкою а й батько ваш того також бажає. Але ви не відчуваєте до нього симпатії — бо серце ваше другому належить — та мимо сього будете мусїли піддати ся його волі — бо обавляєте ся його!

— Ради Бога — ви знаєте...

— Що князь Ерик Нелїдов може вас присилувати віддатись за нього? Князь чейже знає де є Ільона!

Елена з криком впала на канапу. Боже милосерний — що се за чоловік, що знає всі її тайни?

Не доглянула однак того, як тамтой хитро приглядався їй — заволоділа новою тривога, що хтось її зрадив!

Колиб була троха спокійнішою, булаб мусіла сама пригадати собі, що сама себе зрадила, коли неосторожно сама до себе говорила, що Ерик знає місце побуту Ільони.

Втім старець знова приступив до ньої.

— Запокійте ся княжно — промовив — ніхто не зрадив вашої тайни. Я вам вже раз заявив, що хочу вас охоронити перед наближаючою ся небезпечкою. Може мені вдасть ся наклонити князя, щоб оставив свій намір.

Елена заперечила в розпуці головою.

— Ні — ні — се вам не вдасть ся. Колиб князь мене кохав і тому бажав мене, то не загрожував би мені виявленем моєї тайни.

Пусте ваше змагане, пане — не вдасть ся вам відвернути його від того наміру .

— Ваша правда, княжно — колиб ходило тільки о вас, бувби не прозив вам. Здаєть ся мені, що він бажав вашого маєтку, що припав би вам по смерти батька!

Елена знова заперечила головою.

— І се не може бути причиною його старань о мене — відперла — є бо самий досить богатим і не потребує оглядати ся за богатою наслідницею — здаєть ся мені, що майно його є більше як мойого батька...

— Його майно є досить значне, се правда — перебив старий — але чи ви того певні, княжно, що сей чоловік є дійсно князем Нелїдовим?

Певно не повірите мені, коли сумніватись буду що до правдивости його походження. А чи батько ваш переконався вже про се, що молодий чоловік, що так нагло з'явив ся, є дійсно пропавшим здавна князем — а може пізнав його зразу, коли молодий князь станув перед ним?!

Літа минули від хвилі коли пропав молодий князь Ерик, а через той час не давав знаку життя до вітчизни — а тепер отсе з'явив ся нараз якийсь чоловік й каже — я князь Нелїдов й обіймає великі посїлости, що через довгі літа були без властителя. Чи се є достаточним до-

казом, що він є правдивим властителем тих посілости?

Єлена прислухувалась тому з великою увагою, не могла одна ще його словам повірити.

— Ні — ні — промовила — булюб се божевілем колиб ви своє підозріне публично оголосили. Але прийнявши, що й так є, як ви говорите. — то як докажете, що чоловік сей є обманщиком, а передовсім: що вас наклонило до того, щоб кинути на нього таке підозріне?

— Не маю ще достаточних доказів в руках — була відпсвідь старця — сподію ся однак скоро про се дізнатись. А що мене до сього спонукало, що слідкую за сим чоловіком — то се тому, що не хочу, щоб сей чоловік забрав посілости князя Ерика Нелідова.

А тепер послухайте мене, княжню: перед ніким не зрадьте ся з нинішньою нашою розмовою, ні перед батьком, ні перед молодим князем.

Коли він ще раз повторить своє проханє о вашу згоду, не відказуйте йому зразу, а передовсім оставте батька в переконанню, що дійсно молодий князь вернув ся.

Коли поступати мете після моїх вказівок, все може паразд скінчити ся, колиб ви однак з тим виговорили ся, то вже ніщо вас не охоронить від того чоловіка. Коли прийде пора, відшукаю вас, де-б ви не були! Отже памятайте: ваша власна справа вимагає мовчанки!

Кивнув до ньої головою — підняв ковнір плаща до гори і звернув ся до дверей. Єлена довгий час не могла зібрати думок, що розбігли ся на всі сторони. Врешті потерла чоло рукою й півголосом прошепотіла:

— Чи то все сном було, чи дійсністю? Чи маю мати надію — не тратити відваги. — що се за чоловік бути може? — Нараз схопила ся з канати.

Коби він се міг зробити, коби міг мене охоронити від небезпеки, яка грозить мені зі сторони князя! Одно його слово може мене прогнати туди, звідки я прийшла!... Але той незнакомий правду сказав. Не можу йому прямо відказати, тільки мушу як найдовше зволікати, а колиб мені се вдало ся — пораджу собі в другий спосіб, а тоді самий собі нехай припише наслідки своєї погрози.

Страшний вираз відбив ся на її лици, коли, взявши свічку, йшла до своєї спальні. Покійвка, що за хвилию ввійшла щоб згасити світло, почула як її пані в сусідній кімнаті кілька разів тяжко зітхнула. Супокою не зазнала

також через цілу ніч.

Коли другої днини Єлена підняла оя з ліжка — лишив її несупокій, а старий князь вже від давна не бачив її так веселою. Веселість її не змінила ся також через цілий тиждень, чим старий князь вельми радів. Щоб не псувати її радості, навіть не спитав куди йде, коли вечером з ним прашала ся, з досвіду бо знав, що вона не дуже любить, коли він допитуєть ся про се, що вона робить. З усмішкою підставила йому чоло, щоб поцілував, коли говорила: добраніч — обоє не прочували, що вже найближші години принесуть їм тільки горя в місце веселости!...

В цирку того вечера відбувало ся бенефісове представлене Вайтленда — всі місця аж до посліднього, були заняті майже самим жіноцтвом, серед них бо молодий, стрункий та гарний молодець мав не мало симпатії. А коли врешті явив ся на кони, привітали його горячими окликами й обкинули цвітами. То-ж і popis його був над'звичайний.

Коли скінчив і стоячи на хребті коня об'їздив кругом арени, поздоровляючи зібраних гостей, вони підносили горячі оклики, а пані завзято плескали в долоні.

Винятком між зібраним народом був тільки високий, блідий мущина, що стояв на боці, при вході на арену, спертий об стовп. Хоч правда, й він з великим зацікавленням слідив продукції Вайтленда — але не брав уділу в радісних викликах видців. В руці примаєв карточку паперу — а коли Вайтленд від'їхав з арени і в цирку троха притихло — він глянув на програмку.

Шукав слідуячого виступу, але той, видно, мало що його займав, бо якраз відвернув ся, щоб вийти із цирку.

В той самий час спостеріг надбігаючого циркового слугу і почув, як той говорив до другого: Третий номер відпадає — а може буде при кінці — Алберта якраз покликано домів, дитина у нього тяжко захворіла. Коли ще на час верне, виступить при кінці програми.

Тепер прихсдить донна Долетті!

Блідий мущина опинив ся, лице на хвилино запалилось — потім звільна вернув на своє місце.

Минуло кілька хвилин. Музика почала прати. Балачки втихли а очи всіх звернули ся до входу.

Нагло, в місце назначеного в пропразмі жонглера Алберта, з'явився директор й повідомив публіку, що Алберт не може явитись а замість нього виступить донна Долетті на своїому „Гермесі“.

З початку на лицях людей відбилося невдоволення, але коли почули ім'я донни всі зраділи.

Тільки що директор скінчив говорити, як впала на своїому коні в лепкому бігу прекрасна артистка, сяюча мов сонце на небі. Повела поглядом вкруг й почала свій попис.

В хвилину, коли явила ся на арені, блідий молодець підняв ся й знова багрянець явив ся на його лиці.

Пропало попереднє знеохоченє — очима вплив ся в артистку, сліdkуючи за кожним її рухом. Але й тепер навіть не рушив руками, коли публіка витала оплесками артистку — видно, для нього цікавою була тільки сама особа, а ні всіми прославлювана прімадонна. Тільки очі його набрали незвичайного світла, коли все вдивляв ся в артистку. Нараз затремтїв, почувши побіч себе голос:

— Добрий вечер, пане бароне! Я-б не вірив власним очам побачивши вас, колиб не знав, що ви вже виздоровіли. Поздоровляю вас зі щирого серця!

Барон Редерн витягнув руку до нього.

— Дякую вам, пане Вайтленд — відповів, рана була невелика і я був би вже давно показав ся, колиб не лікар, що заборонив мені оставляти ліжку. Дперва, сьогодні дістав я його позволенє!

— Слідно по вас перебуту хоробу — сказав Вайтленд. — Гляньте — гляньте туди — перебив нараз, вказуючи на арену. — Бачите Марію Долетті — ради Бога — таж се божевіле!

Редерн глянув у вказаному напрямі й поблід. Артистка поставила коня на задних ногах так, що той з піднесеними передними ногами і туловом а лиш на задних ногах підносячи цілий тягар дав ся вести кругом арени. А не досить того — за хвилину пустила з рук уздечку й тільки колінами держала ся кінського хребта.

В цирку запанувала глуха тишина. Навіть найпростіший чоловік бачив, що тільки найменше необережнє порушенє коня або амазонки а обое повалять ся на землю. Але Єлена, видно, й не думала про небезпеку — побідним поглядом водила кругом, упоюючись захватом видцїв.

Врешті погласкала коника по шії й він знова станув на чопирох ногах. Зірвала ся буря оплесків й окликів.

Гамір був ще більший як підчас Вайтлендового виступу.

Єлена же, дякуючи зібраним руками голови, завернула коня й зникла з арени.

Мимо сього крики не вставали. Хотіли щоб артистка ще раз повторила ту саму штуку і не переставали її викликувати, що побачивши директор самий пішов до стайні, де Єлена стояла побіч свого улюбленого коня і прямо намовив її, щоб ще раз виступила.

Єлена вимавляла ся змученем коня, а коли Леопарді мимо того не переставив просити, з гнівом сіла на коня й виїхала ще на арену. Але сим разом вже не воміхала ся до розбавленої товпи, не дякувала за оплески. Перебігнув кілька разів арену, задержала коня. Знова залягла цирк тишина.

Коли стиснула колінами коня й він станув на задних ногах, Єлена почувла, що дрижить на всьому тілі. Мимо сього однак старала ся вдержати в такій позиції й провести коня кругом арени. В часі того глянула в ряди зібраних гостей і нагло затремтіла — там в першому ряді побачила дивно усміхнене лице молодого князя Ерика Нелідова. Стрінули ся їх погляди.

Студений дрозц пройшов Єлену по плечах — здавало ся їй, що бачить позад князя друге лице, з розпаленими очима, злобно підоміхаючими ся до ньої — побачила смерть, що витягнула руку по стоячу перед ньою жертву. Не могла очий відвернути від страшного явища, хоч хотіла — якась незвичайна сила туди тягнула її погляд.

В туж мить з виших рядів понесла ся у воздухі біла карточка, яку протяг уносив з собою на арену й кинув як раз перед конем. Рівночасно жахливий крик прорвав ся в цирку; кінь побачивши картку, кинув ся нагло в бік, а Єлена, поки ще змогла поняти що стало ся, підкинена у воздух і закружливши півколесо, впала на поруччє і то так нещасно, що головою вдарила в залізного стовпа.

Тривога обняла видців, счинила ся метушня не до описання — всі кинули ся на арену помагати. Тимчасом сполошений кінь скочив до виходу й булроб прийшло до ще більшого нещастя, бо в той же час бігло туди двох муштин на арену — Вайтленд і Редерн. Сей послідний

мало що не дістав оя під кінські копита — але на щастє в час вдало оя стаєнному: парубкови відтягнути його на бік.

Поки ще товпа відійшла з перехолоху, Вайтленд клячав вже побіч раненої, котрій з голови текла кров.

Але вже також надбігли Редерн й директор Леопарді. Барон похилив оя уважно над зімлілою і що уйшло уваги других, він зараз доглянув, а іменно, що артистка мала перуку, яка в часі нещасливого випадку зіснула оя троха на бік. Серце нараз сильно забило оя. Не думав про се, що вона без свідомости — бачив тільки темне волосє, що виглядало із під перуки й обняло його почутє несупокою й трівєги. Мимоволі, не знаючи навіть що робить, відсунув дальше перуку. В ту-ж мить рівночасно поніс оя здавлений крик так з уст барона як і Вайтленда.

— Єлена Спінелі! — скрикнув здивований Вайтленд і...

— Моє прочутє — княжна Нелідов! — муркотів прємтячними устами другий.

Явив оя лікар, оглянув дівчину і підняв оя з лицем дуже поважним.

— Давби Бог, щоб я мильв оя — промовив, звертаючись до директора — здаєть оя мені однак, що не вийде із сього!

РОЗДІЛ LIX.

НЕОПОДІВАНА ПОМІЧ.

З великим трудом вдало оя Горгови відвести розюшеного приятеля від наміру силою передістати оя до другого крила палати, щоб увільнити Льону. Примаючи кинджал в правій руці, він цілою силою валив в двері, за котрими пропала його кохана і не міг того поняти, щоб після так довгих пошукувань, коли вже її знайшов, мав зараз же її знова стратити.

— Пусти мене, Горго — пусти мене — відпирив з гнівом свойого друга. — Мушу її дістати, хоч би цілий дїм

мав піти з вогнем — не спічну скорше, доки не видру її з рук того собаки!

Але ні його лютя, ні наріканя не придали ся на ніщо — дверий не міг висадити.

Паша не знав ніщо про те, що зайшло в сінях. Побачивши неполоханих жінок, втікаючих із своїх кімнат, став ся здержати їх накликамаи, скоро однак пізнав, що ніщо не порадить, а навіть ліпше буде, коли їх оставить власній судьбі а також не буде спивняти людий, що збігли ся ратувати.

Знав про се, що не можуть повтікати — і певно нікотра з них про се й не подумала, бо в паремі мали дуже вигідне жите й правдоподібно не бажали ніякої зміни для себе.

Одна тільки скористала би з нагоди — Ільона! І на хвилию страх його обняв — але скоро заспокоїв ся, числячи на Ахмета і на се, що вона сама не зможе знайти виходу.

Вогонь вже докінчував нищення крила палати, де містив ся гарем, коли наспіла поміч — приїхала югнева сторожа й поволи вдало юя її притасити вогонь. Більша частина жіпочих кімнат була знищена, межи ними й та, де почав ся вогонь й де оставало мертве тіло Сулейки. Дперва після кількох днів під купою згарищ знайшли зітліле тіло.

Блюм врешті й самий переконав ся, що довший його побут в тому місці є не лиш безжисенний, але також і небезпечний. Коли отже Горго знова візвав його, щоб пішов за ним, він вже довше не опирав ся, а повільним ходом пішов за ним.

В загальній метушні ніхто не звертав на них уваги, отже оба без перешкоди видістали ся на подвірє. Блюм йшов звисивши голову — був пригноблений й запаморочений новим ударом, що впав на нього.

Були вже перед брамою й мали вийти на вулицю. Нараз Горго пристанув й задержав також Роберта.

Уважно підняв голову й надслухував — тихі зсіки доходили до них. — Горго скоро спрямував ся в той бік звідки доходив до них голос.

Не потреба було довго шукати. За припертими дверми заглянув якусь темну стая а коли похилив ся над нью, пізнав, що се жєнщина.

Блюм звільна пішов за ним. Обидва підняли якусь дуже змучену жінку й оперли її об мур. В туж саму хвилину в горі зникаюче ся полум'я освітило її лице, а Блюм глянувши на нього, промовив до Горго:

— Здаєть ся, я бачив її на горі, коли ті жінки втікали перед вогнем — вона певно мусіла бути близько Льони.

На звук імени Льони терпляча втворила очи, а на її лиці відбив ся невисказаний жах. Глянула на одного й на другого і відітхнула з видимою полехшою.

— Що ти за одна? — спитав Горго, коли вона ніщо не говорила — що з тобою?

Незнайома потрясла головою, на знак, що їх не розуміє. Потім сказала по турецьки:

— Надія вас не розуміє — не знає вашої мови.

Горго кивнув головою, розумів по турецьки бодай на стільки, що від біди міг хоч дещо розговоритись.

— Що тобі є, Надіє — що тобі стало ся?

Очи невірниць засіяли радісно. — Надія є бідна невірниця — промовила — недобрий паша прогнав її. Надія була у вогні там, а опадаюча кроква потовкла її.

Змилосердїть ся — добавила жалібно — допоможіть мені видобути ся звідси, бо коли паша або Ахмет мене тут застануть, то вибють батогами.

Горго глянув на Роберта. Після короткої наради межі собою згодили ся оба допомогти її.

Горго остав коло нвої а Блюм пішов винаймати яку повозку, а знайшовши приказав задержати ся недалеко від брами, щоб не звернути уваги по боках зібраних людей.

Потім оба вивели потовчену невірницю на дорогу. Коли посадили її в повозку, сльози вдячності полили ся з її очей і вхопивши Горго за руку, вона притиснула її до уст.

А коли Горго хотїв вирвати руку, вона сказала:

— Ні, ні, пане, позвольте вам подякувати, ви бо може й не знаєте того, що вибавили мене від смерти!

А коли Горго, не розуміючи всего гаразд, спитав що її стрінуло, оповіла йому про намірене убійство одної з жінок паші — але затаїла чомусь імя й представила справу так, немов би й вона впала жертвою зради, коли посуджено її о приналежність до змови.